

ФІЛОСОФІЯ ЯК СПОСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЛЮДИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Сучасна складність та різноманітність навколишнього світу, виклики та проблеми сучасної епохи, ставлять багато питань над проблемою про сутність людини.

Уявлення про сутність людини, її місце в сучасному світі та взагалі значення її існування трансформувались протягом всього періоду розвитку людства та показувало нам всю різноплановість та багатоаспектність людського буття, котре дивує парадоксами та справжніми феноменами.

Актуальність:

Що є людина? В чому її сутність? Ці питання, мабуть, залишаються без чіткої відповіді вже багато століть, і можливо саме пошук відповідей і складає найважливішу компетенцію та особливість людини. Філософія була і залишається основою фактично всіх наук, адже саме на філософських вченнях базується вчення про світ минулого та наш, сучасний, світ. Саме тому дана тема є актуальною та цікавою, особливо в той час, коли я ще студентка першого курсу і повинна зрозуміти своє призначення в цьому житті. Надзвичайно важливо з'ясувати, чому подібні теми є дуже актуальними для сучасного покоління і взагалі сучасної людини.

Мета і завдання наукової роботи:

З'ясувати сутність самовизначення людини та дослідити зв'язок філософії і самовизначення. Для досягнення мети я поставила такі завдання:

- з'ясувати сутність феномена самовизначення людини як невід'ємної характеристики людського буття, виявити потреби людини у власному самовизначенні;
- дослідити загальні механізми самовизначення людини;
- дослідити філософію як спосіб самовизначення людини.

Об'єкт дослідження – філософія як спосіб самовизначення людини.

Предметом дослідження є самовизначення людини в сучасному світі.

Проблема самовизначення людини належить до одвічних світоглядних проблем людської свідомості, зоря якої, вперше засяяла вже в міфології. Її дослідники звертають увагу на те, що антропологічні міфи існували повсюди – навіть у тих народів, які не мали ще якихось космічних уявлень. Це, як правило, були міфи про походження певної людської спільноти (роду чи племені) від якихось тотемних (тваринних чи рослинних) першопредків. Ознайомлення з цими міфами під час вікових ініціацій окремих членів роду, які досягали статевої зрілості і переходили в групу «дорослих», сприймалося як їх нове (соціальне) народження. [1, 215]

Дослідження теми:

В останні десятиліття дослідження цієї проблеми було активізовано. З'явилися окремі праці: наукові монографії та статті. Проводилися наукові конференції. Були захищені докторські дисертації та кандидатські з філософських наук. Проблема самовизначення людини так чи інакше розглядалася також у працях як зарубіжних західних, так і українських авторів, присвячених дослідженню близьких за змістом категорій: свідомості, ідентичності, ідентифікації, самореалізації та деяких інших.

У східнослов'янській філософії другої половини XIX – початку XX століть, яка продовжувала традиції людиноцентризму, йшли ще від мислителів Київської Русі і Григорія Сковороди, проблема самовизначення людини розглядалася не тільки в теоретичному, суто пізнавальному плані, як в західноєвропейській філософії, а, насамперед, у контексті життя, як проблема життєвого самовизначення і морального вибору. При цьому досягнення духовної сутності людини сприймалося як необхідна передумова її духовного самовдосконалення. І не тільки у філософії, а в усій духовній культурі, включаючи релігійну думку і художню літературу. [6, 116]

У цей період одним з найбільш актуальних питань, особливо в українській суспільній думці, було питання про національне самовизначення людини та його співвідношення з етнічним і загальнолюдським самовизначенням. І в сучасній Україні заслуговують на увагу слова І. Франка про те, що «ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів. І се почуття не повинно у нас бути голою фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішнім культурним стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і

засвоїти те знання твердо, до той міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувались кожним, хоч і як дрібним та частковим, її успіхом, а головне, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді, практично частиною його». [2, 55]

Здатність людини до самовизначення дозволяє їй краще адаптуватися до умов свого життя і оточуючого середовища, свідомо гармонізувати свої відносини з природою, суспільством, іншими людьми і самою собою, регулювати і контролювати свою діяльність з урахуванням загальних законів буття і особливостей, зовнішніх і внутрішніх змін свого існування, поточних і віддалених цілей своєї діяльності, індивідуальних і суспільних потреб та інтересів тощо. Використання цієї здатності є необхідною умовою становлення і самореалізації особистості.

Перш за все варто розуміти, що техногенна, інформаційна епоха, в котру живе сучасна людина, розкриває принципово нові сторони та моменти людської сутності. Ці сторони людина найбільш повно розкриває в сучасній епосі, сьогодні ми можемо побачити трансформацію людської свідомості, культури, моралі, що свідчить про появу нового типу людини, яка суттєво відрізняється від своїх попередників. Подібні трансформаційні періоди в історії людства часто називають соціальними, культурними і т.п. революціями, котрі перевертають розвиток людини в нове русло, сьогодні ми можемо говорити про таку революцію. Саме в цей момент надзвичайно важливо для людини розуміти, хто вона є і в чому її сутність, бо в іншому випадку, невідомо яке суспільство в майбутньому ми будемо будувати. Якщо людина не знає, хто вона є, про яку історико-культурну, економічну, політичну динаміку ми можемо говорити?

Людина пройшла складний та багатоступеневий розвиток в своєму становленні, в своїй історії, кожен крок в якій підкреслював особливість та трансцендентність людини. Стоячи перед процесом відокремлення від природного світу, людина показала, що вона здібна до самозабезпечення та до особливого механізму праці, котрий трансформуючись в різні форми, і досі є основним механізмом реалізації людської діяльності.

Суть криється в тому, що отримуючи духовне задоволення у власній діяльності людина зрозуміла, що задоволення первинних потреб з допомогою природи є лише частиною її можливостей, тому межа між використанням та експлуатацією була перейдена. В цьому і криється дуальність людини, котра з одного боку є частиною природи, але з іншого саме ця частина прагне приборкати і тим самим зруйнувати своє ціле. [4, 263]

Чи розуміє важливість подібних проблем сучасна людина? Мабуть, вона поки ще йде до цього. Перш ніж говорити про людську особливість та унікальність, то варто не забувати, що багато спільного людина має і з природним світом, де на відмінно від нашого вже тисячі років царить гармонія та добробут. То можливо саме там, в коренях нашого природного поклику і є рецепт гармонії, котрого ми й досі не прочитали? Відречення людиною власних зв'язків з природою – це безумовно втрата дорогоцінного досвіду та інформації, яка б могла дати відповіді на багато запитань, а можливо і на одне з найскладніших : «Що є людина?».

Безумовно, коли ми говоримо про сутність та особливість людського буття, ми не можемо представити людину поза соціальною структурою соціального суспільства. Цей феномен є об'єктивним та дає відповідь на багато питань. Людина – істота соціальна, це сьогодні вже є аксіомою, але в чому причина та обумовленість цієї соціальності? Однією з головних відмінностей людини від тварини є її можливість до мови, комунікації, а однією з головних потреб людини є потреба в спілкуванні. Чому саме ці цінності для людини є пріоритетними? Сьогодні ми можемо сміливо говорити, що людина може стати людиною виключно через процеси комунікації, котрі інтегрують людину в соціальну система.

Роль соціального середовища людини сьогодні має надзвичайно велику силу. Саме соціум сьогодні є носієм людських цінностей, переконань та координатором людських відносин. Людське суспільство сьогодні як найкраще демонструє дуальність людської сутності: з одного боку суспільство – це найдосконаліша форма існування людства, котра розкриває можливості до самореалізації, є носієм високо морального суспільного ладу, а з іншого боку є джерелом пригнічення людської гідності, соціальної несправедливості та злочинності.

Отже, питання сутності й існування людини, її місця в сучасному світі, у системі соціальних зв'язків знаходяться в центрі уваги усіх філософських течій. Історико-філософський аналіз проблеми самовизначення людини свідчить про те, що ця проблема була і залишається однією з «вічних» і розглядалася у вченнях більшості відомих філософів. У зв'язку з її актуалізацією останнім часом інтерес до цієї проблеми значно зріс серед

представників різних суспільно-гуманітарних наук, але провідним залишається філософсько-антропологічний аспект дослідження цієї проблеми. [5,6]

Література

1. Анісімов А. Ф. *Духовне життя первісних общин* / А. Ф. Анісімов. – М.-Л.: Наука, 1966. – 242с.
2. *Історія української філософії: Хрестоматія: Упоряд. М. Кашуба.* – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 356 с.
3. Кремень В.Г. *Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум* / В. Г. Кремень. – Вид. переробл. – К.: Грамота, 2010. – 576 с.
4. Кремень В. Г. *Філософія людиноцентризму в освітньому просторі* / В. Г. Кремень. – 2-е вид. – К.: Т-во «Знання України», 2010. – 520 с.
5. Стоянов О. О. *Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: Автореф. Дис... канд.. філос.. наук: 09.00.03/ Стояно Оксана Олександрівна; Південноукраїнський держ. пед.. ун-т імені К. Д. Ушинського.* – Одеса, 2004. – 19 с.
6. Федів Ю. О., Мозгова Н. Г. *Історія української філософії* / Ю. О. Федів, Н. Г. Мозгова.- К.: Україна, 2001. – 512 с.
7. *Філософія [Текст]. Ч.1* / Т. В. Гончарук, Н. В. Джугла, Л. П. Мокряк, М. Л. Шумка. – Тернопіль : Воля, 2007. – 351 с.
8. Шумка М. *Роздуми над значимістю та роллю філософії у суспільстві* / Михайлина Шумка // *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина I.* / *Наук. ред. О.Ю.Висоцький.* – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. - 302 с. – С. 98-100.
9. Гончарук, Т. В. *Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства* / Т. В. Гончарук // *Наукові записки. Сер. Філософія.* – Острог : Національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип. 9
10. Гончарук, Т. *Олександр Кульчицький в контексті світової філософії [Текст]* / Т. Гончарук. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 280 с .

Електронні ресурси:

http://www.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/K_26.053.13/dis_Artsyshevska.pdf